

Με πλάγια γράμματα

Του **Σπύρου Α. Μοσχονά***

Οι συνήθειες της γραφής αποβάλλονται μαζί με τις συνήθειες της ανάγνωσης. Λίγοι αναγνώστες της *Καθημερινής* θα το πρόσεξαν που, εδώ και αρκετό καιρό, όταν η εφημερίδα άλλαξε *λουκ* και οικογένεια γραμμάτων, σταμάτησε και τη χρήση των πλαγιογραφήσεων. Η νέα «γραμματοσειρά», πολύ απλά, δεν έχει πλάγια γράμματα.

Οι διάφοροι Οδηγοί Συγγραφής συμβουλεύουν τη χρήση των πλάγιων (ή υπογραμμισμένων) γραμμάτων για ήσσονες αλλά σταθερής αξίας διαφοροποιητικές λειτουργίες. Με πλάγια «υπογραμμίζονται» οι τίτλοι βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών· διακρίνονται έτσι από τους τίτλους των άρθρων, που μπαίνουν σε εισαγωγικά. Ομοίως, πλαγιογραφούνται ή υπογραμμίζονται τίτλοι έργων τέχνης, ονόματα πλοίων, μάρκες αυτοκινήτων. Με πλάγια γράφονται και οι λέξεις *για* τις οποίες μιλάμε, άμα αναφέρονται στον εαυτό τους (όπως στο παράδειγμα «η λέξη *νερό* έχει τέσσερα γράμματα»): οι ξένες λέξεις που δεν έχουν ακόμα καθιερωθεί και οι ξενισμοί· οι τεχνικοί όροι, ιδιαίτερα όσους ορίζει ο ίδιος ο συγγραφέας, κατά την πρώτη τους εμφάνιση σ' ένα κείμενο· και οι ενδιάμεσες θέσεις που αποτελούν βήματα σ' ένα δομημένο επιχείρημα.

Αυτή η διαφοροποιητική λειτουργία της πλαγιογράφησης, για να είναι αποτελεσματική πρέπει να παραμένει διακριτική· άρα, πρέπει να αποφεύγεται η χρήση των πλάγιων γραμμάτων για έμφαση. Όπως κάθε σημάδι της γραφής, έχουν και τα πλάγια γράμματα την ηθική τους: η έμφαση πρέπει να προκύπτει από νοηματικό συνδυασμό, κατά προτίμηση πρωτότυπο, και όχι να δημιουργείται με τεχνικά μέσα. Η υπερβολική έμφαση είναι φωνασκία· και υποτιμά την κρίση του αναγνώστη.

Το πλεονέκτημα των πλάγιων, σε σχέση με τα έντονα, τα κεφαλαία ή τα αραιωμένα, είναι ακριβώς ότι δεν φωνάζουν. Μάλιστα, χρησιμοποιούνται κάποτε για να επιβάλουν έναν πιο αργό ρυθμό ανάγνωσης. Τα πλάγια είναι σημάδι της

---

* Ο Σπ. Μοσχονάς είναι γλωσσολόγος, λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

προφορικότητας με τρόπο που δεν είναι, λ.χ., τα έντονα γράμματα, που απευθύνονται περισσότερο στο μάτι. Γι' αυτό και τα έντονα χρησιμοποιούνται καμιά φορά στις εφημερίδες για να προσφέρουν μιαν έτοιμη περίληψη στο βιαστικό αναγνώστη, που δεν έχει μάθει να κοντοστέκεται. Τα πλάγια, αντίθετα, σε αναγκάζουν να καθυστερήσεις, να γύρεις το κεφάλι για να δεις. Γι' ανακαλύπτεις όταν ήδη φτάνεις στην καμπή των κειμένων, όχι μονομιάς.

Μπορεί κανείς να παρατηρήσει και στην *Καθημερινή* ότι τα πλάγια γράμματα αναπληρώνονται με χρήση των εισαγωγικών, που έχουν βέβαια άλλη αρχική λειτουργία. Έτσι θα διαβάσουμε: «Καθημερινή» (η εφημερίδα), «Το τρίτο στεφάνι» (το βιβλίο), «Σάμινα» (το πλοίο), «νερό» (η λέξη) κλπ. Με τα εισαγωγικά λοιπόν χάνεται κυρίως η λειτουργία για την οποία τα πλάγια, έτσι κι αλλιώς, δεν προσφέρονται ιδιαίτερα: της έμφασης. Μάλιστα, τα εισαγωγικά, όταν δεν παραπέμπουν, εκφράζουν κάποια επιφύλαξη, αποχή, ειρωνεία – που δεν επιδέχονται έμφαση. Αλλά και η έμφαση, ιδιαίτερα η αχρείαστη, επιτυγχάνεται στον Τύπο με πολλά και αποτελεσματικότερα μέσα – τα μέσα της περίληψης (τα έντονα, τίτλο, υπέρτιτλο και υπότιτλο, το μότο).

Δεν μπορεί λοιπόν να πει κανείς ότι η *Καθημερινή* χάνει πολλά χάνοντας τα πλάγια γράμματα. Και μάλλον δεν μπορούμε την απουσία των πλάγιων να τη χρεώσουμε σε ηθελημένη παράλειψη των Μεγάλων Σχεδιαστών, που χειρίστηκαν με επιτυχία πολύ σοβαρότερα ζητήματα του *σέτινγκ*, όπως τον περιορισμό της έκτασης των άρθρων, ώστε ίσα ίσα να χωράει η γνώμη, αλλ' όχι το επιχείρημα.

Τα πλάγια απλώς ξεχάστηκαν. Πριν από κάποια χρόνια είχε ξεχαστεί η άνω τελεία. Ήσσανος και αυτή σημασίας.

Περισσότερο να το πούμε: τα πλάγια ταιριάζουν περισσότερο σε λόγο *δοκιμιακό*, που αναπτύσσει, τεκμηριώνει και παραπέμπει. Αν τα νοσταλγεί κανείς, είναι γιατί νοσταλγεί την επιθυμία να καλλιεργείται ενίοτε ως δοκιμιακός και ο δημοσιογραφικός λόγος.